

УДК 82-94(477.8):929Батенчук

Феодосій СТЕБЛІЙ

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКИЙ ЧАРОДІЙ-ПСНЕТВОРЕЦЬ: ШТРИХИ ДО МИСТЕЦЬКОГО ПОРТРЕТА ЯРОСЛАВА БАТЕНЧУКА

Студія-спомин

Простежено три етапи в житті визначного українського музичного діяча Я. Батенчука: формування його особистості на тлі родинних традицій, захоплення хоровою культурою; майже 6-річне ув'язнення за причетність до національно-визвольного підпілля післявоєнних років; здобуття музичної освіти і 40-річна праця педагогом, композитором і диригентом, організатором музичного життя в Ківерцівському районі на Волині.

Ключові слова: національне виховання, українське підпілля, педагогічна діяльність, музична творчість, музичне життя.

В історії української спільноти до найважливіших явищ регіонального значення належать давні традиції галицько-волинського культурного і політичного єднання, що сягають своїми витокami часів Галицько-Волинської держави, а в ХХ столітті увінчались подвижницькою визвольною боротьбою Української повстанської армії й широкомасштабною розбудовою громадсько-культурного життя післявоєнної доби. У цьому контексті феноменальним явищем у мистецькому житті України стала багаторічна плідна освітньо-культурна праця на Волині вихідця з Галичини – видатного музичного діяча-педагога, композитора і диригента Ярослава Батенчука.

Я. Батенчук народився 19 липня 1928 р. в с. Суходоли Бродівського району на Львівщині в родині хліборобів. Батько Дмитро походив із сусіднього с. Поникви, мати Марія – дочка неперевершеного сільського кравця Максима Дудчака, дружина якого Катерина була двоюрідною сестрою мого дідуся Максима Стебля. Незважаючи на повсякденну хліборобську працю, родина вирізнялась активною участю у жвавому культурному житті села, традиції якого сягали часів визначного просвітянина – суходільського пароха початку 1870-х років, згодом кореспондента і приятеля І. Франка та Ю. Федьковича, о. Гната Рожанського і знайшли продовження завдяки багатогранній діяльності новозаснованої у 1925 р. читальні “Просвіти”.

Дідусь Ярослава Максим був першим головою новозаснованої читальні “Просвіти” і керівником створеного при ній драматичного гуртка, у репертуарі якого були п'єси “Наталка Полтавка” І. Котляревського, “Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ'яненка, “На перші гулі” С. Васильченка, “Настоящі” О. Бобикевича, “Не повелосся” та ін. Батько й мати Ярослава були постійними учасниками читального й церковного хору, світський репертуар якого складали гімн “Ще не вмерла Україна”, пісні “Ой у лузі червона калина похилилася”, “Реве та стогне Дніпр широкий”,

“Заповіт”, “Думи мої”, “Ой, діброво-темний гаю” на слова М. Вороного, народні пісні в обробці М. Леонтовича (“Ой, з-за гори кам’яної” та ін.). Хор брав участь у святкуваннях, організовуваних філією “Просвіти” в Бродах, у шашкевичівських урочистостях на Білій Горі біля с. Підлисса, влаштовував концерти в сусідніх селах.

Родина Батенчуків виділялась активною участю в житті церковної громади, підтримувала дружні взаємини з сільськими священиками, особливо з о. Іваном Наумовим (був парохом з 1937 по 1946 роки), якому навіть давала притулок у своїй хаті в тяжкі післявоєнні роки.

У родинному колі й навколо церковного й читальняного середовища закладались основи національно-релігійного виховання Ярослава і його молодшого брата Романа, якого не могла дати тодішня сільська початкова школа, що формально, згідно з ухвалою шкільної кураторії від 5 червня 1933 р., вважалась двомовною (польсько-українською), але фактично була одномовною (польською).

Читацькі запити дітей задовольняла місцева бібліотека читальні “Просвіти”, багата на книжки з української історії, та книгозбірка о. Івана Наумова. В родині практикувалися голосні читання українських літературних творів (мені запам’яталось таке читання у виконанні Ярославового батька Дмитра повісті І. Федіва і В. Злотополя “Син України”).

Малі Батенчуки зацікавлено спостерігали патріотичні спортивно-мистецькі виступи під час фестинів сільського гуртка товариства “Луг”, траурні урочистості в сільській церкві на вшанування пам’яті загиблого голови Проводу ОУН Євгена Коновальця та померлого генерала Української Галицької Армії Мирона Тарнавського (1938), не проминули нагоди бути присутніми на урочистому зібранні з нагоди проголошення Акту відновлення самостійності України 30 червня 1941 р., під час якого виступив з патріотичною промовою Василь Кравчук зі с. Глушина, на посвяченні могил борцям за волю України в сс. Боратині та Голосковичах.

У родинному середовищі панував культ пісні як народної, так і літературного походження. Діти разом з батьками-хористами не раз відвідували різні національно-культурні імпрези, наприклад Шашкевичів фестин на Білій Горі біля с. Підлисса у 1941 р. чи музичний фестиваль у м. Бродах з нагоди 100-річного ювілею М. Лисенка в 1942 р. Ярослав і Роман ділилися зі мною враженнями від могутньої національно-патріотичної маніфестації на Білій Горі і обіцяли взяти мене зі собою до Підлисса наступного року. Та цього не сталося, бо німецька окупаційна влада надалі подібні заходи заборонила. На згадку про Білу Гору Ярослав подарував тоді мені перемальований з відомої поштівки Хрест – пам’ятник М. Шашкевичу, увінчаний двома закріпленими навхрест синьо-жовтими стягами.

Початкову школу в селі Ярослав відвідував з 1935 року. Під час німецької окупації навчався в торговельній школі в Бродах. Завершив середню освіту в Ясенівській школі, яку відвідував у 1944–1946 рр.

Хлопець залюбки віддавався громадсько-культурній праці. В церкві завжди під час богослужіння виконував функцію свічконоса. В драматичному гуртку під час вистави вертепу, організованої вчителькою Євгенією Мазурик у 1942 р., грав роль ангела (мені тоді випала роль римського воїна – сторожа біля Господнього гробу).

Та справжньою стихією хлопця була музика. Любов до пісні виніс із родинного середовища. Музичної грамоти і гри на скрипці вчився у священика о. Івана

Наумова. Співав у хорах Бродівської торговельної та Ясенівської середньої шкіл. Своїми пізнаннями з теорії музики та практики гри на інструментах нерідко ділився зі мною, привчаючи гри на гітарі та мандоліні. Бувало, заходив до нашої хати, брав у руки гітару і під її звуки наспівував пісню за піснею: “Взяв би я бандуру”, “Пісня про бондарівну”, “Бабусю рідненька”, “Біду собі купила” та ін. Інколи грав як вправний скрипаль на весіллях. Одного разу мені довелося навіть підігравати йому на мандоліні на весіллі у мого стрийка Миколи.

У 1946 р. Ярослав узявся керувати сільським церковним хором і виявився здібним диригентом. Мені пощастило співати в цьому хорі у 1947 році і у його складі відвідати колишнього нашого пароха о. Івана Наумова в с. Черниця, де він тоді був душпастирем, в день його іменин на Різдво Івана Хрестителя і відспівати там у церкві спільно чин священної Літургії.

Все вказувало на те, що в особі Ярослава виростає талановитий музикант, підготований до навчання у спеціалізованому музичному навчальному закладі. Та юність хлопця виявилась не такою безхмарною. Реалії тогочасної дійсності не раз вносили в його життя корективи й інколи підносили сюрпризи.

Юнацькі роки Ярослава припали на складну добу: воєнне лихоліття й жорстоке протиборство ворогуючих сил у післявоєнне десятиліття. Ще в березні 1944 р. під час кількаденного захоплення села радянським партизанським з'єднанням йому з родиною довелося рятуватися від очікуваного артилерійського обстрілу села німецькими фронтовими частинами втечею до родичів на хутір Гаї Суходільські. Через кілька тижнів німецькі військовики, готуючись до відступу, схопили його і разом з кількома однолітками відправили до Німеччини. В дорозі йому вдалося втекти з-під варті. Відрадною подією зате стало довірливе спілкування з вояками 29-го полку дивізії “Галичина”, що в червні 1944 р. зайняв оборонні позиції на горбах недалеко за селом, але незабаром в середині липня його чекало оточення і розгром на полях Золочівщини. Можливо, спогад про вояків дивізії, які не раз марширували селом з піснею “Стоїть явір над водою”, й наштовхнув згодом Ярослава на гарну музичну обробку цієї народної пісні.

Відновлення більшовицької влади, яка ще у передвоєнні роки (1939–1941) скомпрометувала себе в очах мешканців села невдалою спробою організації колгоспу, закриттям читальні “Просвіти”, арештами її активістів, а в післявоєнні роки репресіями проти патріотів, породило в селі атмосферу недовіри й настороженості до цієї влади та співчуття й численні вияви підтримки визвольній боротьбі Української повстанської армії.

Терени Брідщини (сюди входила територія тодішніх Бродівського, Заболотцівського (Пониковецького), Олеського, Підкамінського районів) у середині 1940-х років стали місцем формування, дислокації та активних бойових дій численних повстанських відділів Української Народної Самооборони, а згодом кількох сотень куреня командира Тактичного Відтинку “Пліснесько” Воєнної округи 2 “Буг” Української повстанської армії Григорія Котельницького – “Шугая”, родом із с. Підгірці, зокрема сотень “Дружинники” під командою “Свободи”, “Витязі” Володимира Федорківа – “Оверка”, “Непоборні” Мар’яна Кравчука – “Малинового”.

Базуючись в переважно лісових масивах регіону, зокрема в недалеких від села Пеняцьких, Боратинських і Поників’янських лісах, згадані сотні здійснювали звитязні

рейди до віддалених від місць дислокації Бібрського, Глинянського, Золочівського, Перемишлянського районів Львівщини та Рогатинського на Івано-Франківщині, а також на Волинь. В походах їм доводилося не раз вступати в бій з переважаючими силами ворога – військовими загонами НКВД і НКГБ (наприклад, в околицях Боратина, Суховолі, Підгірців, Кадлубиськ (Лучківців), Жаркова, Ясенова, Чепелів, Ражнева та ін. сіл регіону). Підрозділи сотні “Дружинники” на початку 1945 р. кілька разів влаштовували напади на МТС і пивоварню в с. Пониква, на військові транспорти на трасі Львів–Київ. Сотні “Малинового” і “Оверка” 26 квітня 1945 р. вчинили резонансний, хоча й не зовсім вдалий, збройний напад на районний центр Заболотці.

У місцях дислокації сотень куреня і під час рейдів серед стрільців, старшин та серед мирного населення провадилась відповідна політико-виховна робота, роз’яснювалось міжнародне становище та виголошувались звернення про національно-визвольну місію УПА, викривалась облудна більшовицька пропаганда.

На теренах Золочівщини у 1944–1945 рр. здійснювала рейди сотня “Дружинники” під команду “Свободи”, головна база якої знаходилась в Пеняцьких лісах. У липні–серпні 1945 р. підрозділи сотні провели Народні збори в селах Верхобуж, Колтів, Кругів, Опаки, Побіч, на яких з промовами-закликами підтримувати УПА виступав політвиховник Володимир Батенчук – “Аркадій”, що походив з хутора Бальвірка біля с. Суходоли на Бродівщині.

У своїх діях рухомі повстанські сотні спиралися на всебічну підтримку референтур господарки повітових провідів та теренових кушових боївок і груп самооборони ОУН, а також розгалуженого підпілля. З їх допомогою вони забезпечувались продуктами, одягом, поповнювали запаси зброї і боєприпасів, налагоджували таємний поштовий зв’язок, діставали необхідну інформацію про появу каральних військових загонів на терені й надійний супровід під час вимушеної передислокації своїх структурних підрозділів, влаштовували безпечну зимівлю особового складу.

Село Суходоли, незважаючи на більшу порівняно з навколишніми селами підконтрольність органам більшовицької влади (розташування на трасі Львів–Київ, віддаленість від лісових масивів, наявність військової охорони лінії телефонного зв’язку й озброєного загону “стрибків” на спиртзаводі, часті облави загонів НКВД й неодноразові наїзди озброєного активу з районного центру), разом з хуторами Гаї Суходільські та Бальвірка поряд з іншими селами стало тереном і однією з баз повстанського руху.

Суходільський спиртзавод двічі (30 жовтня і 17 грудня 1944 р.) був об’єктом повстанських нападів. В атаці 30 жовтня взяло участь до 100 повстанців. Тоді загинув повстанець “Залізник”. Під час нападу 17 грудня вбито двох військовиків. Восени 1945 р. сотня “Дружинники” провела успішний бій з каральним загonom НКВД між селами Суходоли і Пониква. 20 липня 1945 р. на ділянці шосе між цими пунктами повстанці із засідки обстріляли військовий автомобіль – було вбито полковника і майора.

9 лютого 1946 р. на території с. Суходоли учасники підпілля зрізали 4 телефонних стовпи. 19 березня 1947 р. бойовики УПА ліквідували дільничого уповноваженого МВД на села Суходоли, Пониква лейтенанта Барановського. Юнаки Йосиф і Мирон Островські, встановивши зв’язки з представниками повстанської бойовики в с. Боратин Володимиром Будильюком – “Незнаним”, Бонковським – “Ярим”, Чорнобаєм – “Явором”, Петром Маловським, інформували їх про ситуацію в селі, про дії

дільничого мільйонера Токара, взяли участь в ліквідації 7 січня 1946 р. в с. Боратині прийнятого за агента КГБ Павла Гуменюка (Павлушка), родом з с. Суходоли, а 1 вересня 1946 р. – керівника загону “стрибків” на спиртзаводі Луки Островського та його помічника – стрільця Степана Гриневича. До речі, Л. Островський півтора року перед тим, 4 лютого 1945 р. під час переслідування невідомого разом з групою “стрибків” на суходільських полях поранив його вистрілом із вогнепальної зброї. Щоб не датись живим в руки переслідувачів, той застрелився. А переглядаючи його документи, виявилось, що це був сотенний УПА “Левіч”.

Вихідці з села та його хуторів поповнили ряди повстанців. У складі сотні “дружинники” під командою “Свободи” боровся чотовий Іванко Рижій – “Хмара”, родом із с. Суходоли. Чотовим пропагандистом сотні був Володимир Батенчук – “Аркадій” із хутора Бальвірка. У складі боївки Василя Сітки – “Ярого”, надрайонної боївки СБ “Недолі”, що діяли переважно в Ражнівських лісах, перебував Володимир Ганушкевич – “Страшний” із с. Суходоли. Ще один мешканець села – Євген Лозовий – “Клен” входив до складу повстанського загону, що діяв біля хутора Лісові. Натомість Андрій Лопушанський – “Мазепа” з Бальвірки, референт господарки бродівського повітового проводу ОУН, через підлеглі йому кушові проводи забезпечував сотню “Дружинники” усім необхідним. В. Батенчук, В. Ганушкевич, Є. Лозовий інколи ночами таємно навідувались до своїх родин. Так само станичний ОУН Ярослав Щудлюк – “Помста” із с. Поникви не раз відвідував свою сестру Юлію (Берегулю) в Суходолах.

До села нерідко навідувались зацікавлені керівники повстанських структур регіону. У Михайла Гнатовича Хлопецького – “Михаля” неподалік спиртзаводу, який охороняли “стрибки”, в облаштованій в stodолі криївці неодноразово зупинялися на кілька днів групи повстанців, в тому числі керівник Заболотцівського районного проводу ОУН–УПА Роман Мандзюк з Глушина – “Нечай”, під контролем якого перебували села Гаї Смоленські, Глушин, Голосковичі, Пониковиця, Сухота, Суходоли і хутір Гаї Суходільські, та його надійний помічник Петро Ковальчук – “Корнієнко”. У Теодора Семеренка періодично зупинялися керівник Бродівського районного проводу ОУН Іван Іжевський – “Зубрицький” і представник Заболотцівського районного проводу Олексій Сітка – “Підкова”. У його хаті облавники розшукували і вище згаданого Р. Мандзюка – “Нечая”, який нерідко відвідував родину Батенчуків на окраїні села.

У криївці, облаштованій в куцах за садибою Івана Вегора, часто зупинялися по 2–4 вояки УПА, у шопі на подвір’ї Надії Бойцун – по 3–5 повстанців. Ганна Киндибал переховувала у себе впродовж тижня підпільницю Катерину Кіт із с. Дуб’я.

З кушовими боївками ОУН–УПА терену співпрацювали мешканці села – станичні Йосиф Івасюта, Марія Демчук – “Свобода”, Марія Семеренко – “Бистра”, зв’язкові Стефанія Вегор, Теодозій Лозовий, Іванна Пастушок – “Маківка”, Теодора Ямнюк – “Зірка”, дяк Микола Семеренко – “Явір”. Вони збирали і передавали за призначенням продукти і одяг, інформацію про ситуацію в селі, підтримували таємний поштовий зв’язок з навколишніми селами і хуторами, доставляли “грписи”, листівки тощо.

Зібрані продукти не раз возила на Гаї Суходільські Марія Стеблій (замужем Івасюта), а до Поникв’янського лісу Теодор Семеренко. Групи повстанців нерідко

заходили на вечерю до хати Марії Демчук. Ксеня Стеблій з Гаїв Суходільських збирала і постачала продукти переховуваним у криївці в своєму дворі повстанським провідникам “Зубрицькому”, “Нечая” та іншим, суходільчанка Ірина Хлопецька приносила продукти для групи “Нечая”, яка переховувалася у її стрийка Михайла Хлопецького. Стефанія Рижій крадькома супроводила загін повстанців для розміщення на відпочинок у сусідній столі... директора спиртзаводу Ярослава Семчука.

Траплялися випадки одночасного перебування, інколи навіть тривалого, або ночівлі в садибах окремих селян (напр., у родини Бенюків, у Теодора Семеренка, Доротки Ямнюк) повстанців і облавників: перші переховувалися на горищах хат, шпихлрив і стаєн, другі у той же час розміщувались у хатах, не знаючи про небезпечне сусідство. Сільська фельдшерка одного разу під покровом ночі надала медичну допомогу пораненому повстанцеві, який опинився на городі Андрія Стеблія.

Нерідкими відвідувачами села були зв'язкові ОУН–УПА із навколишніх сіл. Люба Ілляш (вона ж Денисюк і Бойцун) із Поникви та Лісових ще за часів німецької окупації таємно переносила зброю із Суходіл на Гаї Дубиські. Керівницка підрайонної жіночої сітки ОУН Катерина Остапчук – “Калина”, “Тирса” зі с. Голоскович залучила до підпілля Марію Семеренко і Марію Демчук, в серпні 1945 р. в хаті Марії Демчук проводила збори суходільських зв'язкових, під час яких вивчали декалог націоналіста, обговорювали потребу активнішої підпільної праці, регулярної доставки адресатам таємної пошти, збору продуктів для повстанських боїв, дотримання суворой конспірації. За її дорученням станична ОУН М. Семеренко організувала за участю М. Демчук, І. Пастушок, Т. Ямнюк та свого молодшого брата Івана нелегальний поштовий зв'язок з сусідніми селами Висоцько, Голосковичі, Глушин, Лісові, Пониковиця, Чехи та хутором Гаї Суходільські. Вона ж у супроводі озброєного Степана Хлопецького у вечірню пору відвідала на виклик с. Дуб'я, де поділилась з повстанцями інформацією про ситуацію в селі. До М. Демчук приносила “грипси” зв'язкова “Русалка” з Глушина. З нею і з М. Семеренко обмінювався “грипсами” керівник боївки із куреня Григорія Котельницького із с. Підгірців (“Шугая”) Олекса Кравчук – “Завзятий”, родом з с. Голосковичі. У Марії Семеренко нерідко перебувала Люба Сухович із Фільварків Великих, в минулому санітарка і зв'язкова “Степова” куреня Василя Мізерного – “Рена” в Карпатах, згодом підрайонна керівницка жіночої сітки ОУН “Мотря”, яка доставляла повстанську пошту, лікувала поранених повстанців та керувала конспіративним вишколом зв'язкових у навколишніх селах (Дуб'є, Ясенів, Жарків, Боратин, Кадлубиська, хутір Дубина).

Окремі суходільські господарі брали участь у перевезенні в нічну пору повстанських боїв: Микола Хлопецький кілька разів перевозив на замовлення повстанців з Боратина до Пеняк, а Михайло Хлопецький та Іван Вегор – до Висоцька. Зв'язкова Ярослава Стеблій з Гаїв Суходільських (за іншою версією – станична) супроводила з Гаїв до х. Під Лисою чоту Олекси Кравчука з Голоскович – “Завзятого”, чисельністю близько 100 стрільців.

У Суходолах неодноразово бували в розвідувальних цілях, відвідуючи у святкові дні місцеву церкву, Ольга Чорнобай з хутора Бальвірки – сестра Володимира Батенчука, пропагандиста куреня Григорія Котельницького – “Шугая”, Марія Мандзюк – сестра Романа Мандзюка – “Нечая” з Глушина, керівника Заболотцівського районного проводу ОУН–УПА (зустрічалась там із Марією Заяць, зв'язковою з Казьмірів),

Ксенія Стеблій з Гаїв Суходільських, яка, переховуючи в схроні на території двору і приймаючи в хаті повстанців “Зубрицького”, “Нечая”, “Корнієнка” та ін. і постачаючи їх зібраними продуктами, інформувала про ситуацію в селі та на хуторі.

Нерідко в селі за участю дорослих і молоді поширювались повстанські листівки. Теодозій Лозовий, очевидно за дорученням “Нечая”, приносив листівки і передавав їх Михайлові Хлопецькому (Михальові), а той розповсюджував у селі. При спробі віднести листівки за одержаною вказівкою до директора спиртзаводу він потрапив у руки облавників, які, кинувши його в підвал, катували впродовж чотирьох днів у селі, а згодом ще два тижні в районному центрі, але не добилися його зізнання про їх походження. Пояснював, що знайшов цю пачку цигаркового паперу на дорозі і, будучи неписьменним, мав намір використати його за призначенням.

Напередодні виборів до Верховної ради 10 лютого 1946 р. по всьому селу були розклеєні листівки з антирадянськими закликами. Переконалий в причетності до цієї акції Ярослава Батенчука, оскільки він тоді доручив мені наклеїти відірвану від рулону товщиною в 8–10 см листівку з гаслом “Смерть московським окупантам!” на браму сусіда Михайла Стеблія – технолога спиртзаводу, що я охоче виконав (наступного дня удосвіта її зірвала сусідова мати), а з рештою рулону Ярослав пішов далі селом. Kleїв листівки тоді ж його брат Роман. А в день виборів Євген Островський на прохання мешканців Гаїв Суходільських Степана Дутчака і Кіндрата Трухлінського, які прибули до млина, з метою вберегти село від репресій з боку влади, ці листівки познімав і спалив.

Приблизно у 1949–1950 рр. подібні листівки наклеював і розкидав по селу Володимир Бенюк за завданням підпільників ОУН, прибулих на ночівлю в дворі його батьків.

Не минула село і акція зі збору коштів на повстанські цілі. Керівник молодіжної групи ОУН в с. Глушин Петро Сиротюк за дорученням “Нечая” у 1947 р. вручив Я. Батенчукові пакет “бофонів” на суму 3 тис. карбованців для поширення в селі з метою нагромадження коштів на покриття цієї суми. З тогочасних розмов моїх батьків на цю тему я здогадувався, що за виконання цього доручення бралася Ярослава мати Марія.

Наявність в селі спиртзаводу забезпечила можливість неодноразового нелегального постачання повстанських структур спиртом. В ньому брали участь окремі працівники заводу та члени їхніх родин, серед них підвальний Петро Островський та його сини Йосиф і Євген, технолог Михайло Стеблій, пасічник колгоспу Іван Причун, який не раз передавав повстанцям також мед, та ін. Мій батько Іван не раз передавав спирт на замовлення повстанців через сестриноного чоловіка Володимира Глухенького з х. Під Лисою.

Активне спілкування з безпосередніми учасниками й помічниками повстанського руху не могло не впливати на загальний морально-політичний клімат в селі, свідченням чого стало побутування серед значної частини його мешканців, особливо серед молоді, повстанських пісень “Там на краю лісу старий дуб стояв”, “Ми – українські партизани”, “Хто любить Україну і любить свій народ”, “Чи то буря, чи то грім”, “Сонце сходить і заходить” та ін.

Повстанський рух породив в молодіжному середовищі атмосферу несприйняття відновленої більшовицької влади. Моральна та дійова підтримка визвольної боротьби

панувала також в Ясенівській середній школі. Чимало її учнів перейшло у підпілля, інші підтримували з ними таємні зв'язки. Окремі школярі принесли з собою і потайки демонстрували довіреним співучням під час перерв зброю. Траплялись випадки здійснення учнями атентатів над нишпорками КГБ і зрадниками. Такі події жваво обговорювались в учнівському середовищі й одержували схвалення. Надзвичайне враження справив на Я. Батенчука та його колег перехід взимку 1944 р. через Ясенів значного загону Української Повстанської Армії, ймовірно з куреня "Багряного".

Зрозуміло, що романтика визвольної боротьби не могла не захопити 16–18-річного Ярослава, як і багатьох інших школярів. Він був своїм у колі зв'язаних з підпіллям, пізніше вбитих або репресованих, учнів: Юліана Гринаха – "Гонти", Мирослава Мойси, Мирослава Швеця, Івана Майковського – "Дзвона" та ін. У себе вдома не раз міг зустрічати керівника Заболотцівського районного проводу ОУН Романа Мандзюка – "Нечая" і згодом виконувати його доручення.

У своїй хаті дав притулок на кілька днів співучасникові атентату в Ясеніві 27 травня 1946 р. проти колишнього повстанця, а потім дезертира-фінагента П. Лоша – Ярославові К. – "Хмелю", передав йому "грипе" від Ю. Гринаха – "Гонти" та віддав на його вимогу придбаний у воєнний час бельгійський пістолет. Усе це та багато іншого згодом пригадали йому слідчі МГБ під час тривалих допитів стосовно причетності до підпілля.

Я. Батенчук після закінчення середньої школи у 1947 р. вступив на навчання до Львівського музичного училища на диригентське відділення. Закінчивши 3-й курс, після повернення до Львова з канікул, був заарештований органами МГБ і поміщений у тюрму на вул. Лонцького (тепер С. Бандери). Під час слідства, яке тривало із застосуванням моральних і фізичних тортур понад рік, його звинувачено на підставі якогось доносу та свідчень, найперше вищезгаданого Ярослава К. – "Хмеля", у створенні в Суходолах молодіжної сітки ОУН, контактах з керівниками структур УПА Кирилом Якимцем – "Бескидом" із с. Соколівки, Романом Мандзюком – "Нечасем" зі с. Глушина, Наумом Баб'яком – "Ржою" в ролі зв'язкового між ними, зберіганні зброї, участі в передачі підпільної пошти ("грипсів"), наданні Ярославові К. – "Хмелеві" пристанища вдома після терористичного акту в с. Ясеніві проти П. Лоша, участі в організації нездійсненого замаху на директора спиртзаводу та керівника групи охорони – "стрибків", розповсюдженні "бофонів", а також у поширенні під час навчання в музичному училищі антирадянських поглядів, у зневажанні комсомолу, радянського кіно та музичного мистецтва, потаємному керівництві хором у храмі св. Юра (його керівництво хором у церкві Петра і Павла виявлено не було).

У ході слідства влаштовано допити майже усім членам родини (матері, батькові, дідусеві, братові Романові), знайомим та викладачам і учням музичного училища. Більшу частину висунутих проти нього звинувачень Я. Батенчук заперечив, визнавши лише, що мав зброю (бельгійський пістолет) без набоїв, приймав у себе вдома цього учня, причетного до вбивства в с. Ясеніві колишнього упівця-зрадника П. Лоша, і одного разу передав йому "грипса" від іншого співучня-підпільника Ю. Гринаха – "Гонти") та на його вимогу – свій пістолет.

Вироком військового трибуналу військ МГБ Львівської області від 15 вересня 1951 р. Я. Батенчука визнано винним у сприянні підпіллю ОУН і за статтею

20-54-1 “а” Кримінального кодексу УРСР засуджено на 25 років позбавлення волі та 5 років позбавлення громадянських прав. Ув'язнення Я. Батенчук відбував у таборах Ольджерас, Омськ, Джекказган у Казахстані (там працював на вугільній шахті).

Після Кінгирського повстання 1954 р. у зв'язку з послабленням табірнього режиму, Я. Батенчук організував хор в'язнів і струнний оркестр, писав для них твори, влаштовував для в'язнів концерти. Там познайомився з майбутньою дружиною Марією.

А тим часом мати Марія атакувала Міністерство внутрішніх справ СРСР, генерального прокурора СРСР, прокурора Прикарпатського військового округу, захищаючи сина від жорстокого покарання. Справа переглядалася кілька разів, термін ув'язнення зменшувався до 10, 8 і 6 років. А звільнено Я. Батенчука з ув'язнення на основі ухвали Комісії Верховної Ради СРСР від 16 травня 1956 р. після перебування в таборах впродовж 5 років, 8 місяців і 16 днів. У 1992 р. його реабілітовано на підставі статті 1 Закону УРСР від 17 квітня 1991 р. “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”.

Звільнений з ув'язнення Я. Батенчук у 1957 р. успішно закінчив Львівське музичне училище, в якому, за свідченням відомих музичних діячів Олега Цигилика і Степана Стельмашука, користувався великим авторитетом серед викладачів та студентів і заслужив високу оцінку від композиторів Євгена Козака, Станіслава Людкевича і Анатолія Кос-Анатольського.

Після закінчення музичного училища Я. Батенчук одержав скерування до Ківерцівського культурно-освітнього технікуму, в якому впродовж 40-річної праці виявив себе талановитим педагогом, композитором і диригентом, організатором музичного життя району. Тепло згадує про нього як про талановитого музичного діяча й педагога, шанувальника народної пісенної творчості, про його незаперечний авторитет і великий вплив на колектив навчального закладу письменник, культуролог, мистецтвознавець, громадський і культурний діяч Лесь Танюк. На його рахунку створення низки хорів у Ківерцях (в музичному училищі, Районному будинку культури, районній лікарні, Райспоживспілці, колективу вчителів) і в колгоспі ім. Свердлова. Заслужену славу здобула під його керівництвом Самодіяльна народна академічна хорова капела Районного будинку культури. У її репертуарі були сотні творів національної і світової класики та українських народних пісень. Мистецький колектив об'їздив з концертами всю Волинь, неодноразово виступав у Рівненській області, в Білорусії (у Бресті і Ковелі), демонстрував високе музичне мистецтво на Львівському і Брестському телебаченні. Капела завжди брала участь у важливих оглядах, конкурсах, фестивалях як на Волині, так і всеукраїнського характеру, і завжди входила в число переможців, а у 1972 р. стала “золотим призером” Республіканського фестивалю художньої самодіяльності. Творчий доробок капели та її керівника високо цінував композитор Платон Майборода. Вони були удостоєні численних грамот, але на заваді до почесних офіційних звань диригентів була судимість у минулому за причетність до політичного підпілля, хоча керівництво району неодноразово клопотало про це.

Заслужене визнання здобув Я. Батенчук і як талановитий композитор. У його творчому доробку понад півсотні оригінальних творів на слова О. Богачука, П. Маха, П. Марценюка, Й. Струцюка (мішані, чоловічі і жіночі хори, квартети,

тріо, дуети, інструментальні твори – марш, вальс, танго), десятки обробок народних пісень, гармонізацій, аранжувань і перекладів музичних творів інших авторів. Більшість з них стала цінним надбанням українського хорового мистецтва і увійшла в репертуар хорових колективів Волині, в тому числі й очолюваних Я. Батенчуком.

Збагачуючи музичне життя Волині, Я. Батенчук не забував рідного села. На спиртзаводі в Суходолах організував хор, з яким влаштовував концерти як у своєму селі, так і в сусідніх селах. Маючи хист вправного живописця, малював для односельців ікони. Для моїх батьків намалював ікони Ісуса Христа і Матері Божої.

Творчість Я. Батенчука – світла галицько-волинська сторінка музичної культури України. Та 18 січня 1997 р. перестало битися серце галицько-волинського чародія-піснетворця і його прах прийняла на вічний спочинок волинська земля на терені Ківерців.

У 2008 р. з нагоди 80-річчя від дня народження композитора в Бродах і Суходолах на мою пропозицію влаштовано літературно-мистецькі урочистості, під час яких Бродівська народна хорова капела “Боян” (керівник Ярослав Лунів) і хорова капела Народного дому с. Пониква (керівник Мар’ян Батенчук) виконали змістовні програми із його музичних творів, а мені пощастило розповісти країнам про не легкий, сповнений драматичних сторінок життєвий шлях, педагогічну діяльність та непроминяльну музичну творчу спадщину Я. Батенчука.

Цінний багатоплановий творчий доробок Я. Батенчука-композитора заслуговує на його видання для використання в репертуарах хорових колективів України.

Феодосий Стеблій. Галицько-волинський чародій-піснетворець: штрихи к художественному портрету Ярослава Батенчука. Студия-память

Прослежено три етапа в житті видаючогося українського музикального діятеля Я. Батенчука: формування його личности на фоні семейной традиції увлечення хоровой культурой; почти 6-летнее заключение за причастность к национально-освободительному подполью послевоенных лет; получение музыкального образования и 40-летний труд педагога, композитора, организатора музыкальной жизни в Киверцевском районе на Волини.

Ключевые слова: национальное воспитание, украинское подполье, педагогическая деятельность, музыкальное творчество, музыкальная жизнь.

Feodosii Steblyi. Galician-Volhynian wondrous songwriter: outlines of Yaroslav Batenchuk artistic portrait. A memoir

The article identifies three main stages in life of the renown Ukrainian musician Yaroslav Batenchuk: his personal formation in the context of family traditions and developing interest to choir culture; almost 6 years of imprisonment for involvement in national liberation clandestine struggle after World War II; acquiring qualifications as a musician and 40 years of work as a teacher, composer, conductor and organiser of music life in Kivertsi district in Volhynia.

Key words: national upbringing, Ukrainian underground, educational work, music composer, music life.